

30. Спогади жителя с. Новоукраїнка Куйбишевського р-ну Губрієнко Олександри Петрівни, записані Шевчуком С.П. 5 квітня 2008 р.
31. Спогади жителя с. Новоукраїнка Куйбишевського р-ну Комарницької Марії Митрофанівни, записані Шевчуком С.П. 3 червня 2008 р.
32. Спогади жителя с. Очеретувате Куйбишевського р-ну Суржик Катерини Митрофанівни, записані Шевчуком С.П. 9 квітня 2008 р.
33. Спогади жителя с. Смирнове Куйбишевського р-ну Загребельної Марії Павлівни, записані Шевчуком С.П. 10 квітня 2008 р.
34. Спогади жителя с. Смирнове Куйбишевського р-ну Іванової Ніни Григорівни, записані Шевчуком С.П. 10 квітня 2008 р.
35. Спогади жителя с. Смирнове Куйбишевського р-ну Киричук Олександри Пилипівни, записані Шевчуком С.П. 10 квітня 2008 р.
36. Спогади жителя с. Смирнове Куйбишевського р-ну Марочко Миколи Максимовича, записані Шевчуком С.П. 10 квітня 2008 р.
37. Спогади жителя с. Смирнове Куйбишевського р-ну Переймак Лідії Олексіївни, записані Шевчуком С.П. 10 квітня 2008 р.
38. Реабілітовані історією. Запорізька область. – Запоріжжя, 2006.

Summary

The article is dedicated to the events in Kuybyshev district of Zaporozhye region in 1932-1933. The fact of famine in the district is proved by the numerous archival sources and evidences of witnesses. The author comes to the conclusion of the hand-made character of the famine caused by the state policy.

В. Г. Панченко

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ АГРАРНОГО ПИТАННЯ МИКОЛОЮ СЦІБОРСЬКИМ

Аграрне питання майже в усі періоди для території України залишалось одним із найбільш гострих та актуальних. Якщо придивитися до найвизначніших сторінок історії, то саме невирішеність аграрної проблеми ставала причиною селянських бунтів та повстань.

Сьогодні дослідження в галузі аграрної історії ХХ сторіччя не позбавлено уваги науковців. Різноманітні аспекти цього питання вже піднімалися в статтях О. Кондратюка «Аграрне питання в програмних документах та діяльності українських націоналістичних політичних партій Західної України в 1919-1939 рр.» [5] та «Аграрні програмні засади Організації українських націоналістів (1929-1939 рр.)» [6], розкривалось в роботах І. Васюти «Соціально-економічні відносини на селі Західної України до возз'єднання (1919-1939)» [2] та В. Сажка «Аграрне питання в Україні на початку ХХ ст.: історико-політичний аспект», [9]. Цікаві аспекти аграрного питання піднімалися на конференціях, зокрема в статті Н. Коростіль та О. Малярчука «Аграрна політика II Речі Посполитої і український націоналізм» [7] розкрито особливості ведення аграрної політики Польщі на українських землях та відношення до неї представників українського націоналізму. Проте, незважаючи на існуючу кількість наукових розробок, залучення нових окремих джерел дозволяє чіткіше нюансувати наші знання щодо цієї проблеми.

На початку ХХ століття, під час Національно-визвольної революції аграрне питання було підняте різноманітними політичними силами, які пропонували власні підходи до вирішення проблем. Проте в дійсності жодна із запропонованих концепцій так і не була втілена в життя. Не в останню чергу така ситуація склалась і тому, що українські політичні партії та організації не змогли утримати здобутки Національно-визвольної революції, тим самим надавши можливість більшовикам втілювати свої експерименти в аграрному секторі. Проте в колах української діаспорної інтелігенції продовжувала жити надія на відновлення української державності. Саме в цих колах аналізувались причини попередніх поразок та проектувались плани на майбутнє. Однією із найбільш потужних організацій міжвоєнного періоду, яка виступала із відвертою та безкомпромісною державницькою позицією була Організація українських націоналістів.

Сьогодні доволі часто історики розглядають політичні та військові аспекти її існування, проте не варто забувати, що в середовищі ОУН діяли не тільки практики, але й значна кількість теоретиків, які розробляли плани та концепції майбутнього устрою незалежної України. Звичайно, що оминати аграрне питання націоналісти не могли. Згадуючи про розробку даної проблеми, слід відзначити, що лівову частку в цьому займають ідеї Миколи Сціборського – одного із засновників Легії українських націоналістів та пізніше – Організації українських націоналістів. Будучи за фахом інженером-економістом, він захистив дипломну роботу «Аграрна політика українського націоналізму». Не дивно, що саме йому була доручена розробка цієї теми ще під час підготовки до Першого конгресу

ОУН. Спробуємо розглянути публікації цього націоналіста, які стосувались земельного питання. Верхньою межею в даному випадку виступає друк його найголовнішого твору – «Націократія», який увібрав в себе всі попередні ідеї не тільки самого автора, але й інших теоретиків ОУН.

Першою вийшла стаття «До аграрної політики націоналізму» [10], яку автор назвав «схематичним окресленням становища українського націоналізму в спірних принципових і практичних аграрних питаннях під політико-соціальним й економічно-продукційним оглядом» [10, с.334]. Аналізуючи становище українського селянства – опору української нації, автор наголосив, що саме націоналістичний рух мусить взяти на себе вирішення гострих земельних проблем. Однією із найменш вирішених, а тому – найбільш актуальних питань в аграрному секторі залишались теми розподілу землі між селянами та ставлення до колишніх поміщицьких землеволодінь. На переконання М.Сціборського, існування приватної власності в дореволюційних формах абсолютно неприпустиме у подальшому, однак і той розподіл землі, який був здійснений більшовиками в центральних та східних областях України, є неправильним.

Цілком логічно постає питання: в який спосіб майбутня державна влада мала б організувати процес повернення земельних наділів, відібраних в свій час у великих землевласників? Позиція націоналістів, висловлена Миколою Сціборським, допускала «повне право землевласників-українців на одержання земельного наділу, що буде встановлено в даному продукційному районі, нарівні з селянами» [10, с.335]. Паралельно з цим мала б існувати можливість часткового відшкодування українським власникам за ті маєтки, що були куплені ними або дістались як спадщина. Щоправда кожен такий випадок мав би обов'язково розглядатися індивідуально, адже при забезпеченні системного повернення «повстають ризикові моменти необ'єктивності, надужиття, підкупства та ін.» [10, с.335]. Важливість повернення земельних наділів в даному випадку була очевидна, бо завдяки цьому процесові можна було би розпочати процес оздоровлення всієї економічної системи, а також виправлення демографічної ситуації.

Неодноразово націоналісти у своїх статтях критикували капіталістичні та соціалістичні схеми ведення господарств, проте деякі окремі методи все таки запозичувались із цих схем. Так, наприклад, для сільського господарства більш прийнятними та ефективними, згідно з поглядами націоналістів, могли би стати капіталістичні методи, щоправда із деякими корективами. Микола Сціборський не оминув аналізу особливостей організації аграрного питання за капіталістичної моделі економіки та відзначив, що сільське господарство в такій структурі посідає другорядне місце, а тому не може бути опорою для розвитку потужної держави. З іншого боку, саме капіталістична схема дозволяє вливати значні інвестиції в аграрний сектор, зокрема забезпечувати можливість вдосконалення засобів обробки землі, модернізації техніки тощо. Враховуючи це, М.Сціборський сформулював наступне завдання для проведення ефективної аграрної політики – держава має підтримувати розвиток інтенсивного трудового господарства, для чого вносяться корективи до вже існуючого ладу на теренах України [10, с.336]. Продовжуючи цю думку, автор наголосив, що «поставиться засадничо й практично вороже до соціально-економічної павперизації села» [10, с.337]. Взагалі вся аграрна політика держави, згідно з позицією українських націоналістів, має «бути спрямована не на зниження земельних норм, а лише на підвищення їх до рівня міцного середняцького селянського господарства» [10, с.337]. Така мета дозволила б розвивати виробничі сили аграрного сектору, активно впроваджувати інтенсифікацію та збільшувати добробут селян, що, безсумнівно, мало б відобразитись і на політичних настроях населення. Також у Сціборського було чітке розуміння, що посилення індустріалізація дає можливість досягнення товарного рівня господарств - а значить експортного потенціалу держави

Одним із головних питань, які слід вирішити, організовуючи сільське життя, стало питання щодо переселення людських надлишків села в індустріальні райони України, які за словами Сціборського мали б знаходитися на південному сході держави [10, с.337]. Окремо автор наголосив у статті на тому, що націоналістична аграрна політика має супроводжуватися поміркованим протекціоністським захистом продукції села та протекцією сільського кооперативного будівництва в усіх його формах [10, с.337]. Тобто збільшення розмірів господарств передбачалося для покращення умов індустріалізація. Також очевидним є прагнення націоналістів розвинути справжню кооперацію, а не фіктивну, як це робилося у більшовиків.

Важливою проблемою, яка розроблялася М.Сціборським у контексті аграрного питання, стала проблема інституту приватної земельної власності. Українські націоналісти вважали, що саме від її вирішення залежить побудова здорових стосунків між окремим селянином і державою. Таким чином, тільки ініціативність та приватна власність селянина-середняка у поєднанні із державною підтримкою здатні дати позитивні результати. Автор стверджує, що така форма ведення господарства не є випадковою, адже, передусім, її специфіка полягає в психології українського селянина-індивідуаліста. Ця думка підтверджується і в подальших розробках економіста, зокрема в монографії «Аграрна політика України»: «в особі українського селянина маємо особливо яскравий вияв хліборобського індивідуалізму та приватно власницьких тенденцій [...] Натомість в Московщині общинна форма землеволодіння з'являється домінуючою. Ці вияви не є випадкового характеру. Вони викикалися продукційними та природними умовами, які вплинули на різницю психологій московсь-

кого та українського селянина» [1, арк.45]. Подібні висновки, що підтверджують думку М.Сціборського, можна знайти і в сучасних дослідженнях, зокрема в монографії Донченко О., Романенко Ю. «Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення)» [3]. Так, у роботі зазначається, що спільне землеволодіння цілком прийнятне на території Росії, але воно не може бути ефективним для України: українець завжди проявляє більше індивідуальності, аніж росіянин, що відображується і на методах ведення господарства [3, с.334]. Спираючись на таку характерну рису українського менталітету, М.Сціборський віддавав перевагу приватній ініціативі, але паралельно відмічав, що держава, маючи достатньо інструментів, мусила б контролювати процеси вільного обороту землі [10, с.338]. Більш детально це питання автор розкрив у іншій своїй статті «Проблеми господарської власності» [12]. Сутність націоналістичного або за власним формулюванням Сціборського «націократичного» ставлення полягає в поміркованому підході до інституту приватної власності: автор заперечував теорії, які розглядали її як «священну» і «вічну» [12, с.4]. Виходячи з того, що кожній людині притаманні як індивідуальні «початки» так і «суспільницькі», здоровий соціально-економічний глузд, націоналістичний підхід полягав у налагодженні гармонії між цими двома «початками». Микола Сціборський виступив противником абсолютизації приватної власності, вважаючи, що умови і досвід диктують свої правила – інколи доречніше брати під контроль певні промислові організації шляхом їх націоналізації або муніципалізації, аніж залишати у приватній власності. Таким чином, економіст окреслив позицію націоналістичної економічної платформи як «золоту середину». Це впливає з подвійної критики ним з одного боку теорії класичної економічної школи (за характерну для неї абсолютизацію приватної власності), з іншого – соціалістичних тенденцій, які зовсім нехтують приватною власністю і спираються на колективістські принципи. Такий підхід не був виключенням і для відносин в аграрному секторі: «Приватна чи усупільнена господарська власність сама по собі ще не є ознакою абсолютного добра чи зла. Це є тільки релятивні форми, яких зміст визначається пристосованістю до вимог часу, обставин і місця» [12, с.5].

Економіст наполягав на тому, що жодна соціальна чи економічна система не може бути запроваджена силою, адже мусить мати певні органічні передумови. У складній політичній ситуації, яка склалася в Європі напередодні Другої світової, коли домінували тоталітарні режими, М.Сціборський вважав, що більш адекватним часу для самостійної України було б «усупільнення» власності, бо вона в більшості випадків належала іноземцям. Проте цей процес мав би відбуватися лише там, де виробництво піддається узагальненню, типізації та стандартизації, де значення індивідуальності у праці не є вирішальним. Загальна користь «усупільнення» полягає в тому, що таким чином держава позбувається некорисної залежності від приватного капіталу, особливо іноземного. З іншого боку, автор наголосив, що існують і такі сфери виробництва, які ні в якому разі не можна націоналізувати, бо це призведе до поступового краху всієї системи господарства. В сфері сільського господарства приватна власність може бути тільки корисною: «Творчість і особиста заінтересованість працівника-хлібороба, є тут вирішальними чинниками виробництва та його наслідків» [12, с.7].

Фундаментальною роботою Миколи Сціборського, що передувала публікації «Націократії», стала монографія «Аграрна політика України» [1]. Вона більш детально розкрила теоретичні аспекти організації сільського господарства, яке пропонували українські націоналісти. В першу чергу автор окреслив, що входить в сферу аграрної політики: «аграрна політика зявляється сукупністю державно-публічних заходів скерованих до встановлення, розвитку та поширення певної економічно-соціальної системи, в сільському господарстві та сільськогосподарських відносинах» [1, арк. 19-20]. До завдань, якими займається ця сфера економіки, відносяться питання операцій із землею, проблеми відносин селянства з іншими суб'єктами економічної системи, питання організації виробництва та реалізації готової сільськогосподарської продукції. Першочерговими для незалежної України, за словами автора монографії, постали би питання організації відносин із хліборобським населенням та питання земельної політики. Саме спираючись на них варто розпочинати зведення всієї аграрної політики в Україні. М.Сціборський наголошує, що тільки ведення інтенсивного сільського господарства відповідає інтересам держави, яка і мусить забезпечити відповідні умови для всебічного розвитку цієї галузі: «Закріплення інтензивного трудового господарства, при умові протегування йому державою урівноважить на час кризи аграрного перенаселення до часу нормального розвитку національної індустрії, яка в стані буде прийняти до себе селянський елемент» [1, арк.28].

Розглядаючи питання земельної політики М.Сціборський ще раз фіксує тезу, яка заперечує «святеність» приватної власності [1, арк.34]. Логічним виглядає окреслення меж кількості певного майна, яке могло би концентруватися в одних руках: «Мають бути обмеження як у напрямкові скупчення земель в одних руках понад встановлену загальну норму в даному продукційному рівні, так і їх надмірне роздріблення» [1, арк.44]. Вирішення проблеми «роздріблення» вбачалось у встановленні інститутів єдиноспадщини та неподільного мінімуму – будь-яка земельна спадщина мусила передаватися лише єдиному спадкоємцеві, решта отримувала грошову компенсацію. При цьому земельний мінімум не міг роздроблюватися ані шляхом продажу, ані переходячи у спадщину, оскільки занадто дрібні господарства не могли зберігати свою ефективність.

Для модернізації українського села націоналістична економічна платформа передбачала обов'язкове надання для селянського господарства довгострокових кредитів як з боку державних структур, так і приватного капіталу. Останній мав би здійснювати такі операції через спеціально створений Банк Поземельного Кредиту [1, арк.47]. Що стосується питання перерозподілу землі, то в монографії автор наголосив на доцільності збереження вже існуючого розподілу землі із поступовим переходом на нові позиції [1, арк.33].

В першу чергу це мало би стримати хвилю нового хаотичного перерозподілу. Економіст однозначно відкинув принцип викупу експропрійованих у колишніх великих землевласників земель. Давши оцінку викупам землі, автор застеріг, що велика сума грошей, яка накопичиться в руках колишніх землевласників, здатна негативно вплинути на економіку України: по-перше, такі гроші могли вільно покинути межі держави, по-друге – колишні землевласники могли сформувати окрему групу «рант'є», по-третє – вони могли би стати причиною активізації діяльності «антиукраїнських елементів» [1, арк.49]. Таким чином, держава мала би розробити спеціальну схему конфіскації земель. Серед нагальних завдань Української держави М.Сціборський бачив експорт хліба, який у найперші роки незалежності здатен стати «одним з головних регуляторів нашого торговельного та платіжного балансу» [1, арк.54].

Скасувавши велике капіталістичне сільське господарство, Україна перетворює середнє трудове селянство на свою опору. Держава також мала б взяти на себе опіку розвитком кооперації, але тут її роль зводилася б лише до координації дій та наданні широкого самоврядування.

Головною працею Миколи Сціборського стала надрукована в 1935 році «Націократія» – твір, що не тільки увібрав в себе головні ідеї українських націоналістів, але й фактично сформулював теорію нової форми державного устрою. Автор охарактеризував її «як режим панування нації у власній державі, здійснюваний владою всіх її соціально-корисних верств» [11, с.118]. Проте робота розписувала не тільки світоглядну позицію, але й коротко торкалась окремих важливих організаційних питань. Так, сільськогосподарські висвітлені в розділі «Соціально-економічні підстави націократії»: «Аграрну політику націократія будує на ствердженні позитивного факту експропріації капіталістично-поміщицьких господарств на Україні й застосує цей принцип на всі інші терени держави, де ця експропріація ще не відбулася» [11, с.126-127]. Ця теза дещо суперечить попереднім думкам націоналіста, адже в більш ранніх творах переважає думка, згідно з якою землі хоча і мають бути експропрійовані, проте сам процес мав би бути поступовим, що в свою чергу, нейтралізувало можливість хаотичного перерозподілу землі. Достатньо радикально звучить і наступна теза: «Вивласнення поміщицьких і колонізаторських посіlostей не підлягатиме викупові; саму таку можливість націократія вважає абсурдною, під оглядом національно-політичним (поміщики й колоністи в своїй масі є чужонаціональним – московсько-польським, румунським і т.д. – елементом) і шкідливою під оглядом соціально-економічним» [11, с.127]. У попередніх публікаціях М.Сціборський допускав можливість сплати викупу українським землевласникам, але за умов індивідуального розгляду проблеми. Як бачимо, остання теза фактично не передбачала можливості будь-якого індивідуального підходу до питання експропріації землі. Така точка зору не була безпідставною, адже автор спробував пояснити, чому саме він виступає проте сплати викупу. Першочергово така позиція орієнтується на захист українського селянства, більшість якого все ж таки не мало доступу до поміщицьких земель. Викуп же державою останніх по-перше, неминує ліг би тягарем на всіх селян, по-друге – став би додатковим фінансуванням «ворожих Україні паразитарних елементів» [11, с.127].

Що ж стосується оптимальних форм сільськогосподарського виробництва для України, автор традиційно стверджує – «націократія визнає приватновласницьке-трудове середнє селянське господарство» [11, с.127]. Щоправда, в цій роботі також можна зустріти й думку про можливість організації колективних форм земельного користування у вигляді трудових спілок або «продукційних кооперативів», але за умови, що такі форми будуть виправдовувати себе з точки зору економіки та будуть органічними з виробничими звичками селянства.

Слід відзначити, що аграрна концепція, сформована Миколою Сціборським, фактично стала частиною економічної платформи українського націоналізму. Підбиваючи підсумок, слід виділити деякі окремі думки, які залишались незмінними і в решті-решт стали стрижнем позиції націоналістів. У першу чергу в аграрному питанні націоналістична економічна платформа робила ставку на селянина-середняка, який обробляв би «умовно-приватну» землю і вільно розпоряджався результатами праці. Держава в такій схемі відносин мусила б виконувати виключно контролюючу роль. У сфері торгівлі сільськогосподарської продукції також допускалась можливість виявлення приватної ініціативи (зокрема в питаннях експорту хліба – держава, на думку Сціборського, не здатна бути настільки гнучкою на ринку збіжжя, а тому виступала лише б наглядцем за торговельними операціями, не втручаючись в усі тонкощі справи). Власне, в перші роки незалежної України, на думку націоналістів, саме торгівля зерном та цукровим буряком могли би підняти економіку країни. Проте в інших галузях сільського господарства, рівно як і в інших галузях промисловості, держава мала б займати протекціоністську позицію. Захист внутрішнього ринку та створення сприятливих умов для розвитку всіх галузей сільського господарства мали б стати основою для ведення аграрної політики в державі.

В 1938 р. Микола Сціборський написав: «Економіка – це насамперед раціональність, а не догма. Кожна епоха витворює питомі їй господарські форми, але жадна з цих останніх не є вічним законом: вони міняються у часі й просторі відповідно до вимог життя» [12, с.6]. Цей принцип – базовий для функціонування здорової економічної системи. Сучасна економіка сільського господарства незалежної України переживає не найкращі свої часи – існує достатньо вагома кількість питань, які ще потребують свого вирішення. Однак, доволі часто відповіді на гострі питання запитання сучасності можна знаходити, як це не дивно, в роботах, які сьогодні здебільшого представляють тільки інтерес для істориків.

Недотримання стратегій, що їх розробили націоналісти – наприклад неможливість укрупнення господарств до великих капіталістичних – призводить до фактичного відсторонення тих, хто обробляє землю, від власності.

Джерела та література

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 4465. – Оп. 1. – Спр. 784 (Аграрна політика України), 64 арк.
2. Васюта І. Соціально-економічні відносини на селі Західної України до воз'єднання (1919-1939). – Львів, 1978.
3. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення): Монографія. – К., 2001.
4. Калина В. Аграрне перенаселення і еміграція із Західної України у міжвоєнний період (20–30-ті роки ХХ ст.) // Наукові записки Івано-Франківського краєзнавчого музею. – Вип. 3. – Івано-Франківськ, 1996.
5. Кондратюк О. Аграрне питання в програмних документах та діяльності українських націоналістичних політичних партій Західної України в 1919-1939 рр. // Республіканець. – 1994. – № 2.
6. Кондратюк О. Аграрні програмні засади Організації українських націоналістів (1929-1939 рр.) // Розбудова держави. – 1997. – № 3.
7. Коростіль Н. Соціальне становище українських аграріїв Східної Галичини у 20-30-і рр. ХХ ст. // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – 2007. – Вип. 16.
8. Коростіль Н., Малярчук О. Аграрна політика II Речі Посполитої і український націоналізм // Ціннісно-смысловий вимір буття українського суспільства і перспективи українського націоналізму. Мат-ли III міжнародної наукової конференції Івано-Франківськ, 17-18 листопада 2007 р. / Наук. ред. О.М. Сич. – Івано-Франківськ, 2007.
9. Сажко В. В. Аграрне питання в Україні на початку ХХ ст.: історико-політичний аспект. – Полтава, 2006.
10. Сціборський М. До аграрної політики націоналізму // Розбудова нації. – 1928. – № 9.
11. Сціборський М. Націократія. – Прага: Українське видавництво «Пробоем», 1942.
12. Сціборський М. Проблеми господарської власності // На службі нації. – 1938.

Summary

The article is dedicated to searching the formation of nationalist concept of agricultural issue by one of the Ukrainian nationalists' organization leading personalities Mykola Stsiborsky. The author highlights formation process of the next concept statements: land distribution, household keeping forms, private land property institute issue, Ukrainian village modernization and so on. It's asserted the agricultural concept formed by M. Stsiborsky has virtually become part of Ukrainian nationalism economic base.

Ю. І. Щур

ПІДПІЛЛЯ ОУН-М НА НАДДНІПРЯНЩИНІ ПІД ЧАС НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

Діяльність Організації Українських Націоналістів (ОУН), як один з проявів національно-визвольного руху ХХ століття, є невід'ємною складовою історії України. Розвиток історичної науки на сучасному етапі зумовлює більш ґрунтовний аналіз подій, які тим чи іншим чином впливали на здобуття Україною державної незалежності. Цьому процесу сприяє відхід від однобічного висвітлення історичного процесу, що було притаманним для радянської історіографії.

ОУН, керована Проводом Українських Націоналістів на чолі з А. Мельником (ОУН-м), будучи органічною складовою загальноукраїнського антирадянського руху Опору, суттєво відрізнялася від інших організацій та груп. Одним з своїх першочергових завдань Організація вважала охоплення націоналістичними ідеями широченний простір Наддніпрянської України для реалізації соборницького напрямку визвольного руху.

Перші дослідження з історії націоналістичного руху на Наддніпрянщині під час німецької окупації з'являються у перші повоєнні роки в середовищі української політичної еміграції. Слід відмітити, що незважаючи на гостроту проблеми й постійні дискусії в середовищі української еміграції з при-